

המאבק על הרוח

שאלות לסיכום ולבחינה

להלן הסבר על מילות השאלה המופיעות בשאלות להלן:
ציינו - על התלמידים לכתוב במילה או שתיים מהו שם המושג עליו נשאלו.
הציגו - על התלמידים לתאר בקצרה את המושג עליו נשאלו.
הסבירו - על התלמידים להבהיר את הקשר בין שני רכיבים שונים (למשל: סיבה ותוצאה).

פרק ראשון - על ההיסטוריה:

ממצאים היסטוריים ופרהיסטוריים:

1. ציינו ממצא אחד השייך להיסטוריה וממצא אחד השייך לתקופה הפרהיסטורית.
2. כתבו ליד כל ממצא האם הוא שייך להיסטוריה או לתקופה הפרהיסטורית:
 - א. פפירוס עם כתב (היסטוריה)
 - ב. כתב יתדות (היסטוריה)
 - ג. ציורי מערות (פרהיסטוריה)

מקורות ראשוניים ומקורות משניים:

3. מהו ההבדל המרכזי בין מקור ראשוני למקור משני?
4. הביאו שני דוגמאות למקורות ראשוניים ושני דוגמאות למקורות משניים (סה"כ 4 דוגמאות)
5. איזה מקור הוא לדעתכם אמין יותר, מקור ראשוני או מקור משני? הסבירו את תשובתכם.
6. מיינו את המקורות הבאים למקורות ראשוניים ומקורות משניים:
 - א. יומן מתקופת השואה (ראשוני)
 - ב. ערך בוויקיפדיה (משני)
 - ג. מטבע מתקופת מרד בר כוכבא (ראשוני)

ד. ראיון עם אדם שהקים יישוב (ראשוני)

ה. אנציקלופדיה (משני)

ו. מגילות מדבר יהודה (ראשוני)

ז. מכתב של חייל בשדה הקרב לאשתו (ראשוני)

ח. מאמר על הקהילה היהודית במצרים (משני)

תאריכים עבריים ולועזיים:

7. לפניכם רשימת אירועים היסטוריים שונים בתוספת ציון השנה בה התרחשו. בכל מקום בו מופיעה

שנה עברית עליכם לכתוב מהי השנה הלועזית ולהפך.

א. חורבן בית המקדש השני - שנת ג'תת"ל (70 לספירה)

ב. מותו של מוחמד, מייסד האסלאם - שנת 632 לספירה (ד'שצ"ב)

ג. הולדתו של רב סעדיה גאון - שנת 882 לספירה (ד'תרמ"ב)

ד. מסע הצלב הראשון - שנת תתנ"ו (1096 לספירה)

ה. עליית רבי משה בן נחמן (הרמב"ן) לארץ ישראל - שנת 1267 לספירה (ה'כ"ז)

ו. גילוי אמריקה על ידי כריסטופר קולומבוס - שנת 1492 (ה'רנ"ב)

ז. כינוס הקונגרס הציוני הראשון בבאזל שבשווייץ - שנת ה'תרנ"ז (1897 לספירה)

ח. שנות חייו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק (הראי"ה) - 1865 - 1935 לספירה (ה'תרכ"ה - ה'תרצ"ה)

ט. הקמת מדינת ישראל - ה'תש"ח (שנת 1948 לספירה)

י. זכיית פרופסור ישראל אומן בפרס נובל לכלכלה - שנת 2005 לספירה (ה'תשס"ה)

חשיבות לימוד ההיסטוריה:

8. הציגו (כתבו בהרחבה) שתי סיבות לחשיבות לימוד ההיסטוריה. איזו סיבה לדעתכם מרכזית יותר?

הסבירו את תשובתכם.

9. קראו את הפסוקים הבאים וענו על השאלות:

"(כ) כי תחבוט זיתך, לא תפאר אחריו: לגר ליתום ולא למנה, יהיה. (כא) כי תבצור כרמך, לא תעולל אחריו: לגר ליתום ולא למנה, יהיה. (כב) וזכרת, כי-עבד היית בארץ מצריים; על-כן אנוכי מצווך, לעשות, את-הדבר, הזה". (דברים כד, כ-כב)

א. מהי התקופה ההיסטורית שעם ישראל צריך לזכור, על פי פסוק כב?

ב. מהי הסיבה לחובה לזכור תקופה זו וכיצד היא קשורה לציוויים בפסוקים כ-כא?

ג. לסיכום: אנו מחוייבים לזכור את העבר על מנת ש _____
 _____ (נהיה רגישים יותר לאחרים/נסייע לחלשים ולאנשים במצוקה/

נחוש הזדהות עם אנשים הזקוקים לעזרה)

10. קראו את הדברים הבאים מתוך נאומו של הרמטכ"ל אביב כוכבי:

"קול הצפירה מפלח את השגרה ומצווה עלינו להפריד בין חול לקודש. קול הצפירה כמו זעקת כאב על האובדן, כמו פקודה להניח כל עיסוק שהופך עתה למשני, כמו קול פנימי שזועק את החובה לזכור. לזכור את אלו שהלכו את הדרך עד סופה, וסללו לנו דרך בטוחה. לזכור את אלו שבחרו להתייצב בחוד החנית, ביחידות הקרביות ולסכן את חייהם להבטחת הדורות. לזכור את כל החיילים והחיילות, בכל היחידות, אשר שירתו את המדינה והיו לה למגן ולחומה". (מתוך פקודת הרמטכ"ל ליום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות האיבה,¹

א. את מי צריך לזכור על פי הדברים לעיל?

ב. מהי החשיבות שבזכירתם?

ג. לסיכום: אנו מחוייבים לזכור את העבר משום ש

(נעריך את ההקרבה שלהם עבורנו/נפתח את מידת הכרת הטוב/נעשה הכל על מנת לשמור על המדינה שרבים כל כך הקריבו את חייהם למענה)

11. קראו את הדברים הבאים מתוך פירוש רש"י לספר בראשית וענו על השאלות:

"אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא "מהחודש הזה לכם" [כלומר - קידוש החודש. שמות יב ב], שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם [סיבה ש] פתח בבראשית? משום "כוח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים"(תהילים קיא ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים [גנבים] אתם, שכבשתם ארצות שבעה גויים, הם אומרים להם [ישראל] כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". [כלומר - התורה מתחילה בתיאור הבריאה ולא מהמצווה הראשונה כדי להוכיח לכל אומות העולם שהזכות שלנו על ארץ ישראל היא נצחית משום שהעולם שייך לה' והוא זה שנתן לנו אותה]

א. מהי החשיבות בלימוד ההיסטוריה לפי פירוש רש"י?

ב. האם דברי המדרש רלוונטיים גם לימינו? הסבירו מדוע.

ג. לסיכום: אנו מחוייבים לזכור את העבר משום ש

(הדבר מוכיח את הזכות שלנו על ארץ ישראל/כדי שנדע מה לענות לאנשים שטוענים שהארץ לא שייכת לנו/הדבר מחזק את תחושת השייכות והקשר שלנו לארץ)

12. קראו את הדברים הבאים מתוך מאמרו של גיל-עד שטרן וענו על השאלות:

<https://www.idf.il/%D7%9B%D7%AA%D7%91%D7%95%D7%AA-%D7%95%D7%A2%D7%93%D7%9B%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9D/2021/%D7%A4%D7.1%D7%95%D7%93%D7%AA-%D7%99%D7%95%D7%9D-%D7%94%D7%96%D7%99%D7%9B%D7%A8%D7%95%D7%9F-%D7%A8%D7%9E%D7%98%D7%9B-%D7%9C-2021/>

פרק שני - האימפריה הפרסית:

1. הסבירו את המושגים: אחשדרפן, פחה, שושן, פוליתאיזם, טריטוריה.
2. האימפריה הפרסית השתרעה על פני שטחים עצומים והיתה גדולה יותר מכל האימפריות שקדמו לה.
 - א. הציגו שני אמצעים בהם נקט כורש על מנת להצליח לשלוט בצורה יעילה בכל רחבי האימפריה.
 - ב. מה, לדעתכם, היה האמצעי היעיל ביותר? הסבירו את תשובתכם.
3. על מנת להצליח לשלוט בצורה יעילה באימפריה כה גדולה, נקטו ראשי השלטון הפרסי במספר אמצעים. הסבירו כיצד כל אמצעי להלן סייע להם במטרה זו:
 - א. חלוקת האימפריה למחוזות והעמדת מושל מקומי על כל מחוז (אחשדרפן, פחה)
 - ב. סלילת דרכים חדשות ומהירות והקמת תחנות "רענון" לשליחי המלך.
 - ג. הקמת מרכזים צבאיים ברחבי האימפריה.
4. הציגו את יחסו של כורש ביחס ל:
 - א. העמים השונים ומלכיהם שהיו בשטחי האימפריה הפרסית.
 - ב. היחס לאלילי ולמקדשי העמים השונים.
5. א. הביאו שתי דוגמאות המביאות לידי ביטוי את מדיניותו הסובלנית של כורש ביחס לעמים השונים ולתרבויות השונות שהיו בשטחי האימפריה הפרסית.
 - ב. מהן שתי הסיבות בגינן (בגללן) נקט כורש במדיניות סבלנית זו? איזו סיבה מרכזית יותר לדעתכם?
 - ג. התוכלו לחשוב על סיבה נוספת בגינה נקט כורש במדיניות זו?
6. הסבירו כיצד מדיניותו הסובלנית של כורש באה לידי ביטוי בכתובת הגליל. מהו המניע, לדעתכם, למדיניות סובלנית זו? בססו את תשובתכם על פי מה שלמדתם בכיתה.
7. הפיקו מהדורת חדשות שתעסוק בעלייתה של האימפריה הפרסית ובפעולותיו של כורש. תוכלו לשלב "ראיון" עם כורש או עם אחד מבעלי התפקידים באימפריה.
8. חפשו במרשתת מידע נוסף על כתובת הגליל וכתבו מהו המידע שהתחדש לכם בנושא זה.

פרק שלישי - שיבת ציון:

1. אלו זכויות ניתנו ליהודים בהצהרת כורש?
2. בספר ישעיה ישנה התייחסות לכורש מלך פרס: "כה-אמר ה', למשיחו לְכוֹרֶשׁ אֲשֶׁר-הִחַזְקֵתִי בְיָמֵינוּ לְרֹד-לְפָנָיו גּוֹיִם, וּמִתְנֵי מְלָכִים, אֶפְתַּח--לְפִתְחֵי לְפָנָיו דְּלֵתִים, וְשַׁעֲרִים לֹא יִסְגְּרוּ". (ישעיה מה, א)
 כיצד מכונה כורש בפסוק? האם לאור מה שלמדתם תוכלו להסביר מדוע הוא כונה כך? הסבירו את תשובתכם.
3. ערכו השוואה בין כתובת הגליל להצהרת כורש: בתשובתכם ציינו שני דברים המשותפים לשניהם ושני דברים השונים ביניהם.
4. בקרב רבים מן העולים התעוררה הציפייה כי בקרוב יבנה בית המקדש ותקום ממלכה יהודית עצמאית בארץ ישראל. כתבו שתי סיבות לכך.
5. בקרב רבים מן העולים התעוררה הציפייה כי בקרוב יבנה בית המקדש ותקום ממלכה יהודית עצמאית בארץ ישראל. הסבירו כיצד העובדות להלן תרמו לציפייה זו:
 א. כורש הורה להחזיר לעולים את כלי הכסף והזהב שלקח נבוכדנצר מבית המקדש.
 ב. בין מנהיגי העולים היו: ששבצר, זרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוצדק.
6. מהם הקשיים בהם נתקלו העולים? מהו לדעתכם הקושי הגדול ביותר? הסבירו מדוע.
7. על פי מה שלמדתם, הציגו שתי סיבות להישארותם של רוב היהודים בבבל גם לאחר הצהרת כורש.
8. קראו את הפסוקים הבאים מספר עזרא וענו על השאלות:

"וַיִּשְׁמְעוּ צָרִי יְהוּדָה וּבְנֵימָן כִּי־בָנִי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכַל לַה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּגִשׁוּ אֶל־זַרְבָּבֶל וְאֶל־רֹאשֵׁי הָאֲבוֹת וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נִבְנָה עִמָּכֶם כִּי כָכֶם נִדְרֹשׁ לְאֱלֹקֵיכֶם וְלֹא (וְלוֹ) אֲנַחְנוּ זִבְחִים מִימֵי אֶסֶר חֲדָן מֶלֶךְ אֲשׁוּר הַמַּעֲלָה אֲתָנוּ פָּה: וַיֹּאמְרוּ לָהֶם זַרְבָּבֶל וַיֹּשֻׁעַ וְשָׂאֵר רֹאשֵׁי הָאֲבוֹת לְיִשְׂרָאֵל לֹא־לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת בַּיִת לְאֱלֹקֵינוּ כִּי אֲנַחְנוּ יָחַד נִבְנֶה לַה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ הַמֶּלֶךְ כְּרֹשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס". (עזרא ד, א-ג)

- א. על פי מה שלמדתם בכיתה, מי היו אותם "צרי יהודה ובנימין"?
- ב. מה היתה בקשתם ומהי התשובה שקבלו?
- ג. כיצד הגיבו לאור תשובה זו?
9. עם השלמת בנייתו של בית המקדש השני, הובעה בקרב היהודים שמחה גדולה אך היו גם אלו שחשו אכזבה. הסבירו את הסיבה לכל אחת מהתחושות הללו. עם איזו תחושה אתם מזדהים יותר? הסבירו מדוע.
10. ערכו 'תעודת זהות' נפרדת לעזרא ולנחמיה שתכלול את הפרטים הבאים: תפקידו בפרס, שנת עליה, מהיכן עלה, המניע לעלייה, תפקידו בארץ, התחום בו עסק, שלוש פעולות/מעשים שעשה, מטרות פעולות/מעשים אלו.
11. הציגו שתי פעולות/מעשים שנעשו על ידי עזרא ונחמיה (סה"כ 4 פעולות). מהי, לדעתכם, הפעולה המשמעותית ביותר? הסבירו מדוע.
12. בתוספתא נכתב כי: "רבי יוסי אומר, ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו אלמלא קדמו משה..". (תוספתא סנהדרין ד, הלכה ה). הסבירו, על פי מה שלמדתם על דמותו ופעלו של עזרא, מדוע לדעת

רבי יוסי התורה היתה צריכה להינתן על ידו. האם אתם מסכימים עם דעתו של רבי יוסי? הסבירו את תשובתכם.

13. לפניכם נוסח האמנה, עליה חתם העם ביוזמתו של נחמיה.

"ובכל זאת, אנו כורתים אמנה וכותבים.. ואשר לא ניתן בנותינו לעמי הארץ ואת בנותיהם לא ניקח לבנינו. ועמי הארץ המביאים את המקחות.. ביום השבת למכור, לא נקח מהם בשבת.. ונטוש את השנה השביעית.. והעמדנו עלינו מצוות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלוקינו.. ולהביא את ביכורי אדמתנו וביכורי כל פרי כל עץ שנה בשנה לבית ה'.. ואת בכורי בקרינו וצאנינו להביא לבית אלוקינו, לכהנים המשרתים בבית אלוקינו. ואת ראשית עריסותינו ותרומותינו.. נביא לכהנים.. ומעשר אדמתינו ללווים.. ולא נעזוב את בית אלוקינו." (נחמיה י)

א. ציינו שתי מצוות המופיעות באמנה הקשורות לבית המקדש ומצווה אחת הקשורה ליחסים בין עם ישראל לעמים השכנים.

ב. מדוע, לדעתכם, מופיעות דווקא מצוות אלו באמנה? (רמז: מתי יש צורך להזכיר למישהו את חובותיו?)

14. בספר נחמיה מסופר שכאשר נחמיה ראה את חומת ירושלים החרבה הוא קרא לבני העם לבנותה וכך אמר: " וְאָמַר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִים הָרֵעָה אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ בָּהּ אֲשֶׁר יְרוּשָׁלַם חֲרְבָה וְשַׁעֲרֶיהָ נִצְתוּ בְּאֵשׁ לְכוּ וּבְנֵנוּ אֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַם וְלֹא נִהְיָ עוֹד חֲרָפָה".

א. מדוע, לדעתכם, חשב נחמיה כי המצב הנוכחי של החומה מהווה "חרפה"?

ב. מדוע, לדעתכם, התעקש נחמיה כי כל העם, על משפחותיו, ישתתף בבניית החומה?

15. עזרא או נחמיה? כתבו ליד כל פעולה מי ביצע אותה:

א. לקח אחריות על השלמת בניית חומת ירושלים

ב. קרא בפני העם את ספר התורה

ג. פעל לגירוש הנשים הנוכריות

ד. אסף את העם לחתימה על אמנה

ה. פעל להקלת העול הכלכלי מעל האיכרים העניים

ו. קבע תרגום של התורה לארמית

ז. שינה את הכתב בו נכתבה התורה – מכתב עברי קדום לכתב אשורי

16. ערכו כתבה לעיתון בה יתואר אחד מהאירועים הבאים: חנוכת בית המקדש השני, פעלו של עזרא לגירוש הנשים הנוכריות, בניית חומת ירושלים, החתימה על האמנה. תוכלו להיעזר בספר עזרא ובספר נחמיה וכן באתרים שונים במרשתת על מנת לדעת פרטים נוספים על כל אירוע.

17. עצבו הזמנה לאחד מן האירועים הבאים:

א. כינוס העם על ידי עזרא וקריאת ספר התורה

ב. כינוס העם על ידי נחמיה לשם חתימה על האמנה

ג. טקס לכבוד השלמת בנייתה של חומת ירושלים

פרק רביעי - יוון ותרבותה:

1. לפניכם רשימת מושגים שאפיינו את החיים ביוון העתיקה. הרחיבו במשפט או שניים על כל מושג (תוכלו להתייחס למשמעותו/חשיבותו ביוון העתיקה/דוגמאות ועוד)

א. פוליס

ב. פילוסופיה

ג. דמוקרטיה

ד. תיאטרון והצגות

ה. ספורט

2. א. ערכו השוואה בין החיים באתונה לחיים בספרטה. בתשובתכם התייחסו להבדל באורח החיים בשתי הערים ובתחומים בהם עסקו.

ב. באיזו עיר הייתם מעוניינים להתגורר? מדוע?

3. אלכסנדר מוקדון זכה לכינוי 'אלכסנדר הגדול'. הסבירו מדוע. בתשובתכם התייחסו לשלוש עובדות לפחות הנוגעות לחייו ולפעלו.

4. התרבות ההלניסטית משכה אליה אנשים רבים. הציגו שתי סיבות לכך.

5. בספר הלימוד נכתב כי: "אף שההלניזם לא חייב את עזיבת הדת היהודית, השילוב שהוא הציע עשוי היה לאיים על קיומה". הסבירו משפט זה לאור מה שלמדתם בכיתה.

6. האם, לדעתכם, היו תחומים בהם היה יכול להתקיים שילוב בין התרבות ההלניסטית לתרבות היהודית? אם כן, ציינו באלו תחומים והסבירו מדוע דווקא בתחומים אלו.

7. נסחו מודעת פרסומת לעיתון הקוראת לציבור לבוא להתגורר באתונה. הציגו במודעה את תחומי העיסוק, את שיטת הממשל ופרטים נוספים העשויים למשוך אנשים להתגורר במקום.

8. צרו משחק זיכרון על המושגים שבפרק. כל זוג כרטיסים יכלול את שם המושג ואת פירושו. דוגמאות לזוגות כרטיסים:

כרטיס א' - הלניסטים. כרטיס ב' - כך כינו היוונים את עצמם.

כרטיס ב' - ברברים. כרטיס ב' - כך כינו היוונים את שאר תושבי העולם

המושגים הם: פוליס, דמוקרטיה, גימנסיון, אולימפיה, אתונה, ספרטה, אלכסנדר מוקדון, יודיאה, תרגום השבעים, אריסטו, תרבות המערב.

פרק חמישי - מרד החשמונאים וממלכתם:

1. ציינו שלושה שינויים שהתחוללו בירושלים בעקבות מינויו של יאסון לכוהן גדול.
2. קראו את המקור להלן וענו על השאלות:

"ויקם ישוע (יאסון) אחי חונוי ויבקש את עבודת הכהונה. ויאמר אל המלך: 'אם נתון תיתן את משמרת הכהונה על ידי, ושקלתי שלוש מאות ושישים כיכר כסף במחירה, ועוד שמונים כיכר מתרומות הארץ ומלבד זאת אוסיף לך עוד חמישים ומאה כיכר כסף, בתתך לי יד להקים בתי משחק בירושלים לחנך בתוכם את הנערים..

ויהי כאשר נתן לו המלך ככל אשר שאל, והממשלה נכונה בידו, ויניא את לבב העם ללכת בדרכי היוונים ויסר את חוקי ה' וישם חוקי תועבות תחתם, ויבן בית משחק מתחת לעיר דוד כחפצו, ויצו לכל בחורי כוח לשחוק בו במסווה על פניהם..

גם הכהנים עזבו את עבודת המזבח ואת הקורבנות, ויבזו את הקודש, ויחפזו ללכת אל בית המשחק להתפתל ולהתגנח בחנית ורומח, ולשחוק בשחוק הכדורים ויחשבו את דרכי אבותיהם להבל וריק, וינשאו ויהללו את דרכי היוונים.."

(שוורץ, דניאל. ספר מקבים ב: מבוא, תרגום ופירוש. יד בן צבי, 2004. עמ' 117)

- א. מהו, לדעתכם, המעשה הרע ביותר שעשה יאסון? הסבירו את תשובתכם.
 - ב. במדרש נאמר: "מנין שהמחטיא את האדם יותר (חמור) מן ההורג? שההורג, הורג בעולם הזה ויש לו חלק לעולם הבא והמחטיא - הורגו בעולם הזה ובעולם הבא" (במדבר רבה כא, ד) הסבירו כיצד הנאמר במדרש קשור למעשיו של יאסון.
3. בפרק מוזכרים שמותם של שלושה מתיוונים: יאסון, מנלאוס וליסימכוס.
 - א. הסבירו את משמעות הכינוי "מתיוונים".
 - ב. ציינו מעשה אחד שעשתה כל דמות.
 - ג. מהו, לדעתכם, המעשה החמור ביותר? הסבירו מדוע.
 4. רשמו ליד כל היגד למי הוא מתייחס (מנלאוס, יאסון, ליסימכוס)
 - א. נתמנה לכוהן הגדול במקום אחיו, על ידי שוחד למלך אנטיוכוס.
 - ב. סייע לאנטיוכוס לשדוד את אוצרות המקדש.
 - ג. בזמנו הפכה ירושלים לפוליס יוונית ושמה הוסב ל'אנטיוכיה'.
 - ד. לאחר מתן שוחד רב למלך אנטיוכוס, מונה לכוהן גדול למרות שלא השתייך למשפחת הכהונה.
 - ה. בזמנו הוקמו בירושלים מוסדות שאפיינו עיר הלניסטית, כגון: גימנסיון.
 - ו. מינויו לכוהן גדול נעשה כצעד פוליטי והוא היה, למעשה, פקיד מטעם השלטון היווני.
 5. ציינו שלושה איסורים שנכללו בגזרות השמד שגזר אנטיוכוס על היהודים ושתי פעולות שהיהודים נאלצו לעשות על פי גזרות אלו.

6. על פי מה שלמדתם בכיתה, כתבו מה היה המניע של אנטייכוס בהטלת גזרות השמד. האם, לדעתכם, היה מניע נוסף? אם כן, מהו?
7. הציגו שלושה צעדים או שלוש פעולות בהם נקט אנטייכוס נגד תושבי יהודה. מהו, לדעתכם, הצעד הקשה ביותר? הסבירו מדוע.
8. ארץ ישראל היתה במשך שנים רבות תחת שלטון יווני, אולם רק לאחר הטלת גזרות השמד על ידי אנטייכוס פרץ המרד. התוכלו לשער מדוע?
9. הסבירו את ההבדל בין מרד שמטרתו השגת עצמאות דתית לבין מרד שמטרתו השגת עצמאות לאומית. מה היתה, לדעתכם, המטרה של מרד המכבים? בססו את תשובתכם על עובדות.
10. בספר מכבים מתואר הקרב האחרון של יהודה המכבי. קראו את התיאור וענו על השאלות:

"ויהי בראותם את מחנה האויב כי עצום הוא מאוד, וייראו, וינסו רבים מן המחנה, ולא נשארו עם יהודה בלתי שמונה מאות איש. וירא יהודה כי נפוץ העם מעליו, והמלחמה נגד פניו, ויפג לבו, כי קצרה העת להשיב את הנפוצים, וייצר לו מאוד. ובכל זאת אמר אל הנשארים: 'קומו ונלחמה את אויבינו, אולי נוכל נכה בם'.

וימאן העם ויאמרו: 'לא נוכל להם, אך את נפשנו נציל ונסורה הפעם כי אחרי הפרד אחינו מעלינו דל כוחנו מאוד, ואיך נוכל להלחם בם'. ויען יהודה ויאמר: 'חלילה לי מתת עורף. כי אם קרבה עתנו, ומתנו כאנשי חיל ואל יהי כבודנו לכלימה'. ויצא החיל מן המחנה וייסע לקראתם".

(רפפורט, אוריאל. ספר מקבים א: מבוא, תרגום ופירוש. יד בן צבי, 2004. עמ' 232).

- א. מה היתה המחלוקת בין יהודה לחייליו?
- ב. מדוע סירב להישמע לחייליו? ממה חשש?
- ג. מה ניתן ללמוד מתשובתו ומהחלטתו של יהודה על אישיותו?
11. בניו של מתתיהו - יהודה, יונתן ושמעון היו השליטים הראשונים לבית חשמונאי. הציגו פעולה משמעותית אחת שעשתה כל דמות ואשר סייעה לבסס את עצמאותה של יהודה.
12. במסכת סנהדרין נכתב: "... ומוציא (מלך ישראל) למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד (הכוונה לסנהדרין).. לא ירבה לו נשים.. לא ירבה לו סוסים.. וכסף וזהב לא ירבה לו מאוד וכותב לו ספר תורה לשמו" (סנהדרין ב,ד)
- א. מהי, לדעתכם, מטרת ההגבלות שמוטלות על מלך ישראל?
- ב. איזו רשות נוספת, בעלת סמכות, מוזכרת במקור לעיל ומה תפקידה על פי המקור?
- ג. לאור מה שקראתם בספר, האם אלכסנדר ינאי פעל על פי ההלכות הכתובות במסכת סנהדרין? הסבירו את תשובתכם.
13. רשמו ליד כל היגד לאיזה שליט מבית חשמונאי הוא מתייחס (יהודה, יונתן, שמעון, יוחנן הורקנוס, יהודה אריסטובולוס, ינאי, שלומציון)
- א. ניצח את היוונים בקרב באמאוס

- ב. בתקופתה חזרה הסנהדרין לתפקד כרשות מחוקקת ושופטת
- ג. העם התקומם נגדו ורגם אותו באתרוגים בבית המקדש בחג הסוכות.
- ד. גייר בכפייה את האדומים
- ה. באספה שכונסה בתקופתו הוחלט כי הוא המצביא והמנהיג של העם וכן הכהן הגדול
- ו. בימיו הגיעה הממלכה החשמונאית לשיא גודלה
- ז. קבע את שמונת ימי החנוכה כחג לדורות
- ח. נטל לעצמו את התואר 'מלך'.
- ט. כבש את החקרא
- י. ניהל קשרים מדיניים עם גורמים שונים
- יא. כרת ברית עם רומא
- יב. תקופתה התאפיינה בשלום ושלווה ופריחה בתחומים רבים
- יג. מונה לכהן גדול
- יד. בימיו הוחל בטביעת מטבעות מקומיים - סמל לעצמאות
- טו. היה מלך וכוהן גדול ונטל לעצמו גם סמכויות שיפוט
- טז. פעל לטיהור המקדש: ניתץ את המזבח המחולל ובנה מזבח חדש.
- יז. בימיו התבסס השלטון החשמונאי
- יח. נהרג בקרב אלעשה
- יט. זכה לכינוי 'רע המלך'
14. הביאו שתי דוגמאות המביאות לידי ביטוי את תהליך הפיכת הממלכה החשמונאית לממלכה בעלת מאפיינים הלניסטיים. בתשובתכם תוכלו להתייחס לשמות שליטי בית חשמונאי, לתארים ולתפקידים שנטלו לעצמם, למלחמותיהם ולמאבקייהם ועוד.
15. הציגו את ההבדלים בין הפרושים והצדוקים בנוגע לנושאים הבאים:
- א. השגחת ה' בעולם
- ב. עולם הבא
- ג. קיום המצוות בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה
16. לפניכם תיאור של אורח חייהם של האיסיים. קראו את התיאור וענו על השאלות:
- "כי מספרם מגיע לארבעת אלפים ומעלה.. מהם עובדים את האדמה ומהם עוסקים במלאכות שונות המרבות שלום בעולם.. האיסיים אינם צוברים כסף וזהב, אינם רוכשים אחוזות ארץ גדולות, ואינם חומדים הכנסות רבות, אלא שואפים לספק את צרכי חייהם ההכרחיים בלבד והם כמעט היחידים בעולם אשר אין להם רכוש וקניין... אין בהם אפילו עבד אחד, אלא כולם עוזרים איש לרעהו כבני חורין.. אין לאיש מהם בית מיוחד רק לו, שאינו משותף לאחרים, אלא הבית עומד פתוח לדור בו בצוותא.. אף אוצר אחד לכולם והוצאות משותפות... כי את הכסף שבו משתכרים בעבודתם יום יום, לא ישימו בכיסם, אלא יכניסוהו לאוצר החברה, וכל מי שרוצה לטול יבוא ויטול ויפיק ממנו תועלת".

- א. האיסיים קיימו אורח חיים שיתופי. הסבירו מדוע הוא מכונה כך והביאו שתי הוכחות לכך מהקטע.
- ב. האם הייתם מעוניינים לאמץ לעצמכם אורח חיים דומה? הסבירו מדוע.
17. "סליחה על השאלה": בחרו שלוש דמויות עליהן למדתם בפרק וכתבו לפחות שלוש שאלות שהייתם מעוניינים לשאול כל דמות.
18. הכינו חידון הכולל שאלות רב ברירה העוסקות בקבוצות השונות שהתקיימו בתקופת בית חשמונאי (פרושים, צדוקים, איסיים). עשו זאת על ידי עריכת רשימה עם היגדים שונים, כאשר כל היגד מתייחס לקבוצה מסויימת ועל בני כיתתכם לבחור את התשובה הנכונה. היגד לדוגמא:
- האמינו בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה (פרושים/צדוקים/איסיים)
19. חפשו במרשתת מידע נוסף על אחד מהאירועים להלן. לאחר קריאת המידע, כתבו שלוש עובדות שהתחדשו לכם בעקבותיה.
- א. הקרב בין יהודה וחייליו ליוונים באמאוס
- ב. טיהור וחנוכת בית המקדש על ידי יהודה וחייליו
- ג. 'מרד האתרוגים'
- ד. ריב האחים הורקנוס ואריסטובלוס
20. בפרק זה למדתם על אירועים רבים ועל דמויות רבות. בחרו אירוע אחד ודמות אחת והציגו אותם בצורה חזותית מקורית. תוכלו לעשות זאת על ידי פיסול בפלסטלינה או בגבס, יצירת קולאז' מעיתונים, ציור, מצגת ועוד.

פרק שישי - האימפריה הרומית:

1. א. הסבירו את המושגים הבאים: רפובליקה, סנאט, קונסולים, דיקטטור, פרובינקיות (או: פרובינציות), הלוח היוליאני.

ב. היעזרו בהורכם או במרשתת על מנת לבדוק באלו מושגים נעשה שימוש גם בימינו. כתבו האם משמעותם כיום זהה למשמעותם המקורית, בתקופת האימפריה הרומית.

2. הרומאים אימצו מרכיבים רבים שאפיינו את התרבות ההלניסטית, אך היו להם גם מרכיבים תרבותיים ייחודיים.

א. הציגו מרכיב אחד אותו אימצו הרומאים מהתרבות ההלניסטית ומרכיב אחד הייחודי לתרבות הרומית.

ב. מדוע, לדעתכם, המשיכו הרומאים בהפצת התרבות ההלניסטית ולא שאפו לייסד תרבות חדשה?
ג. האם, לדעתכם, גם היום ישנם בתרבות המערבית מרכיבים שאפיינו את התרבות הרומית? אם כן, מהם?

3. הרומאים הצליחו לשלוט במשך שנים רבות על אימפריה אדירה שהשתרעה על פני שטח עצום. הציגו שתי סיבות לכך.

4. חפשו במרשתת מידע אודות שני מבנים/אתרים ששרדו מן התקופה הרומית. לדוגמא: אמת מים, בית מרחץ, תיאטרון/אמפיתיאטרון, מקדש רומאי, הקולוסיאום ברומא, דרך רומית (הכוללת אבני מיל), פורום ועוד.

כמובן שתוכלו לחפש מידע אודות אתרים ומבנים שקיימים בארץ מתקופה זו, כדוגמת: התיאטרון הרומי בבית שאן, האמפיתיאטרון בקיסריה, אמת המים בקיסריה, סוסיתא, מרשה (בית גוברין) ועוד. לאחר מכן, מלאו את הפרטים להלן (מומלץ מאוד לעשות זאת במצגת על מנת שתוכלו להוסיף תמונות).
שם האתר/מבנה:

מיקום גיאוגרפי:

נבנה/הוקם על ידי:

תיאור המבנה/האתר:

לשם מה נועד:

פרטים נוספים:

האם אמליץ לחברי לבקר באתר/מבנה ומדוע:

5. חכמי ישראל שחיו בארץ בתקופת האימפריה הרומית, התייחסו, בין היתר, למפעלי הבנייה והפיתוח שיזמו הרומאים. קראו את המקור להלן וענו על השאלות:

"פתח ר' יהודה ואמר: כמה נאים מעשיהן של אומה זו: תקנו שווקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות.

ר' יוסי שתק.

נענה רשב"י (רבי שמעון בר יוחאי) ואמר: כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן.. מרחצאות לעדן בהן עצמן, גשרים ליטול מהן מכס.. " (בבלי, מסכת שבת, לג, ע"ב)

א. מהן הדעות השונות המובאות במקור לגבי מפעלי הבנייה והפיתוח שיזמו הרומאים?

ב. עם איזו דעה אתם נוטים להסכים? הסבירו מדוע.

פרק שביעי - הורדוס: מלך בחסות רומא:

1. הציגו שני צעדים בהם נקט פומפיוס לאחר כיבוש ארץ ישראל: צעד אחד הקשור לשטחה של ארץ ישראל וצעד אחד הקשור למינויים פוליטיים (סה"כ: שני צעדים).
2. הציגו שתי פעולות של הורדוס המביאות לידי ביטוי את יחס ההערכה והקרבה שחש כלפי התרבות הרומאית.
3. מהן הסמכויות שניתנו להורדוס מטעם השלטון הרומי? אלו סמכויות לא היו בידיו?
4. מה היה יחסו של הורדוס לבני השושלת החשמונאית? מדוע, לדעתכם, נהג כך?
5. ציינו את שמותיהם של בני משפחת חשמונאי שנרצחו על ידי הורדוס. מהו לדעתכם הרצח הנפשע מכולם? הסבירו מדוע.
6. מסופר כי אוגוסטוס קיסר, שהיה הפטרון (תומך, מגן) של הורדוס, אמר על הורדוס את המשפט הבא: "מוטב להיות חזירו של הורדוס מלהיות בנו".
על מה לדעתכם מעידה העובדה שאפילו אוגוסטוס, שהיה ידוע כרוזן שלא היסס להרוג באכזריות את יריביו, נחרד מיחסו של הורדוס לבני משפחתו הקרובה?
7. אחד הכינויים של הורדוס היה 'המלך הבנאי'.
א. ציינו שני מבנים שנבנו על ידי הורדוס.
ב. ההיסטוריון אברהם שליט, כתב על מפעלי הבנייה של הורדוס את הדברים הבאים:
"כבר ראינו, מה פעל האיש הורדוס... וכיצד עמל בלא ליאות להרים את קרן הארץ ויושביה... אמת, הורדוס הוציא חלק גדול מהכנסתו על בניין מבצרים ומבני פאר.. ואין ספק שעבודות אלו הכבידו על העם ותבעו ממנו קרבנות כספיים גדולים... ואף-על-פי-כן היה גם צד שני למטבע. שכן עבודות עצומות אלו סיפקו בוודאי עבודה ושכר לאלפי אנשים משך שנים רבות.."
(שליט, אברהם. הורדוס המלך: האיש ופעלו. מוסד ביאליק, 1960. עמ' 338.)
אלו יתרונות, לדעת הכותב, הפיקה האוכלוסייה היהודית בארץ ממפעלי הבנייה של הורדוס?
ג. מהם, לדעתכם, הגורמים ו/או המטרות שהניעו את הורדוס ליזום ולהוציא לפועל מפעלי בנייה כה אדירים? האם מדובר בתחביב? האם מטרתו של הורדוס היתה לזכות בכבוד ובתהילה, ואף להטביע חותם? האם טובת ארץ ישראל ונתיניה היו בראש מעייניו כאשר יזם את מפעלי הבנייה?
8. בגמרא (בבא בתרא ד, עמוד א) מסופר שהורדוס הרג את חכמי ישראל מלבד בבא בן בוטא שאת עיניו סימא (גרם לו לעיוורון). בפגישה ביניהם, הביע הורדוס חרטה ושאל את בבא כיצד יוכל לכפר על מעשיו. ענה לו בבא בן בוטא שמאחר והוא כיבה את אורו של עולם כאשר הרג את חכמי ישראל (כי התורה נמשלה לאור) התיקון למעשיו יהיה העיסוק באורו של עולם, כלומר, על הורדוס לשפץ ולפאר את בית המקדש.
א. האם, לדעתכם, היתה זו הסיבה היחידה או המרכזית שהניעה את הורדוס לשפץ את בית המקדש? בססו תשובתכם על המידע שצברתם עד כה על דמותו ופעלו של הורדוס.
ב. על מה, לדעתכם, מעידה העובדה כי בסיום השיפוץ, הציב הורדוס במקום עיט מזהב, סמל שלטונה של רומא?

9. כיצד, לדעתכם, ראוי לזכור את הורדוס - האם כשליט אכזר שהמיט סבל על משפחתו ונתיניו היהודים או כמלך שעשה כמיטב יכולתו על מנת לקדם, לפתח ולהעצים את ארץ ישראל שתחת שלטונו? או אולי גם וגם??

על מנת לענות על השאלה, קראו את המקורות להלן. לאחר הקריאה, כתבו פסקה בת עשר שורות, בה תביעו את עמדתכם. תוכלו לדמיון שאתם משמשים כתובעים או כסנגורים במשפט שייערך להורדוס והפיסקה שאתם כותבים היא למעשה כתב תביעה או כתב הגנה.

א. המון בני אדם השמיד בדרכים שלא ידעה אותן ההיסטוריה שקדמה לו, אבל אומללים מהם הם אלה שהשאיר בחיים, כי לא רק שריונים בפחד מוות מפניו, אלא גם בדאגה לרכושם. את הערים הסמוכות לארץ ישראל והמיושבות נוכרים קישט בלא הפסק מן השוד והקיפוח של היושבים במלכותו. את העם שמצא... במצב של אמידות, הביא לידי דלות גמורה; את המיוחסים היה דן למיתה על פי הסיבות הקלות ביותר, ומחרים את רכושם.. אי-אפשר היה בלא שוחד ומתנות גם לו עצמו וגם לקרוביו ולידידיו, ולפקידים גובי המסים.. כך התייחס הורדוס אל היהודים באכזריות של חייט טרף..."

(קדמוניות היהודים, יז. בתרגומו של א' שליט, ירושלים 2007. עמ' 304-308)

ב. "...כשם שהורדוס היה בעומק לבו אדם בעל רגש וצמא-אהבה, כך היה גם מלך צמא לאהבתו של העם היהודי, ועשה כל מה שבידו לעשות, כדי לקנות אהבה זו. כבר ראינו, מה פעל האיש הורדוס... וכיצד עמל בלא ליאות להרים את קרן הארץ ויושביה... אמת, הורדוס הוציא חלק גדול מהכנסתו על בניין מבצרים ומבני פאר, כדי למלא את תאוות הבנייה שבו ולהרבות תהילתו. ואין ספק שעבודות אלו הכבידו על העם ותבעו ממנו קרבנות כספיים גדולים... ואף-על-פי-כן היה גם צד שני למטבע. שכן עבודות עצומות אלו סיפקו בוודאי עבודה ושכר לאלפי אנשים משך שנים רבות... לפיכך סבורני, שעבודות הבנייה של הורדוס לא באו לשם כבודו של המלך בלבד, אלא לא פחות מזה גם לפרנסתם של המוני העמלים. הורדוס נחרת בזיכרונו של העם בדמות עריץ צמא-דם ולא זכה לשם ולזכר טוב... את הטוב שעשה שכחו ואת הזוועות שמרו לדורות, עד שלא נשאר אלא השם "הורדוס הרשע" ו"העבד האדומי". אבל היסטוריון של ימינו חייב לכנותו בשם היאה לו: "הורדוס מלך ישראל".

(שליט, אברהם. הורדוס המלך: האיש ופעלו. ירושלים 1960. עמ' 337-342)

ג. "הורדוס שמר אומנם על נאמנותו לדת היהודית והקפיד בדרך כלל שלא לעבור על איסוריה.. אף על פי כן הייתה כלל התנהגותו מלאה פגיעות ברגשות הדתיים של היהודים.. אך לא זו בלבד. האווירה הנוכרית ששררה בחצרו, הרדיפה אחרי הפאר החיצוני.. פולחנו של אוגוסטוס ובניית מקדשים לכבודו.. חוסר ההתחשבות בחיי אדם כדי להשיג מטרות מדיניות אנוכיות - כל אלה העמיקו את המרחק הרב שבין המלך לבין שדרות העם הרחבות.."

(א' מלמט, ח"א בן ששון וש' אטינגר, תולדות עם ישראל, מס' כרך 2: תולדות עם ישראל בימי קדם. תל אביב 1969. עמ' 235-236).

10. קראו את המקורות שהובאו בשאלה הקודמת (שאלה 9 לעיל) וציינו שלושה דברים אודות הורדוס שהתחדשו לכם בעקבות הקריאה. מהי הדבר שהפתיע אתכם ביותר? מדוע?

11. ערכו 'תעודת זהות' להורדוס שתכלול את הקריטריונים הבאים:

א. מוצא משפחתי

ב. יחסו לתרבות הרומאית (הביאו שתי דוגמאות המביאות לידי ביטוי יחס זה)

ג. יחסו לבית חשמונאי (הביאו דוגמאות המביאות לידי ביטוי יחס זה)

ד. מפעלי הבנייה שיזם (הביאו לפחות שתי דוגמאות למבנים/אתרים ולמה הם נועדו)

12. על בית המקדש ששיפץ הורדוס, אמרו חכמים: "כל מי שלא ראה בניין הורדוס - לא ראה בניין נאה מימיו" (בבא בתרא ד, ע"א).

חפשו במרשתת סרטוני הדמיה של בית המקדש השני ותארו בכתב את תחושותיכם בעקבות הצפייה. ממה התרשמתם במיוחד?

13. הורדוס ראה עצמו כמלך יהודי, אולם נתיניו היהודים ראו בו אדומי שהגיע למלכות. מה דעתכם? כיצד הייתם מגדירים את זהותו של הורדוס? בתשובתכם התבססו על המידע המופיע בספר הלימוד ובמקורות שהובאו בשאלה 9 לעיל.

14. "סליחה על השאלה": כתבו חמש שאלות שהייתם מעוניינים לשאול את הורדוס. לו הייתם צריכים לבחור מתוך חמש השאלות, רק שאלה אחת, איזו מהן הייתם בוחרים? מדוע?

פרק שמיני - מרד וחורבן:

1. הציגו שני קשיים עמם התמודדו תושבי יהודה תחת שלטון הנציבים: קושי אחד הקשור לתחום הדתי וקושי אחד הקשור לתחום הכלכלי. מהו, לדעתכם, הקושי המשמעותי יותר? הסבירו מדוע.
2. בין שלטון הנציבים הרומיים ביהודה, היתה הפסקה קצרה, בה שלט אגריפס הראשון. תקופה זו היתה כקרן אור בתוך האפילה. קראו את דבריו של יוסף בן מתתיהו אודות אגריפס וענו על השאלות:

"מלך זה היה מטיבו עושה טוב במתנותיו ומשתדל להיות נדיב... ולא היה דומה בשום דבר להורדוס המלך שלפניו... שכן ההוא היה בעל טבע מרושע, קיצוני בנקמתו וללא מעצורים ביחס לשנואים עליו, והיתה זו דעה כללית שההלנים (הנוכרים) היו חביבים עליו מהיהודים.. ואילו אגריפס היה בעל טבע נוח ועושה טוב במידה שווה לכולם. הוא היה נוהג בנכרים מתוך אהבת הבריות והושיט להם את ידו הנדיבה, אך באופן פרופורציונאלי היה יותר טוב ויותר רגיש כלפי עמו. ישיבתו בירושלים, ישיבת קבע, היתה נעימה עליו והוא שמר בטהרה על חוקי האבות. הוא התנהג אפוא בטהרה גמורה ולא עבר עליו אף יום אחד בטל מקרבן לפי החוק".

(יוסף בן מתתיהו, קדמוניות היהודים, יט. בתרגומו של א' שליט, ירושלים 2007. עמודים 328-331).

- א. ציינו שתי תכונות של אגריפס המתוארות במקור לעיל.
- ב. במקור ישנה התייחסות להבדלים בין הורדוס לאגריפס. הציגו שני הבדלים בין שתי הדמויות - הבדל אחד בנוגע ליחס לנוכרים שישבו בארץ ישראל והבדל שני ביחס לדת ישראל ולמצוותיה. בתשובתכם התייחסו גם למה שלמדתם על הורדוס בשיעורים הקודמים.
3. בתקופת הנציבים גבר המתח בין קבוצות שונות בחברה היהודית. הביאו דוגמא למתח שנוצר בין שתי קבוצות על רקע כלכלי ודוגמא למתח שנוצר בין שתי קבוצות על רקע היחס לשלטון הרומי.
4. בתקופת הנציבים גבר המתח בין קבוצות שונות בחברה היהודית. הביאו שתי דוגמאות לכך והסבירו את הרקע לכל מתיחות. בתשובתכם השתמשו במושגים: פער מעמדות, נתק כלכלי, מתונים, קנאים, יחס לשלטון הרומי)
5. שאלת אתגר: בתקופת הנציבים גבר המתח בארץ ישראל בין יהודים ונוכרים וכן בין קבוצות שונות בתוך החברה היהודית. הסבירו כיצד השלטונות הרומיים תרמו ליצירת מתח זה.
6. בתקופת הנציבים חוו תושבי יהודה קשיים רבים. רשמו ליד כל קושי לאיזה תחום הוא שייך (דתי, כלכלי, חברתי, פוליטי)

שימו לב! ישנם קשיים שניתן לשייך אותם לשני תחומים.

- א. מתח וקיטוב בין המעמדות השונים בעם
- ב. הנציבים בזזו את אוצרות המקדש
- ג. הנציבים בזזו לדת היהודית
- ד. הנציבים שלטו באכזריות ובעריצות
- ה. מתח בין יהודים לנוכרים על רקע ההעדפה הברורה של הנציבים את האוכלוסייה הנוכרית

ו. הנציבים התערבו בעבודת המקדש

ז. הקיסר קליגולה דרש להעמיד פסל בדמותו בבית המקדש

ח. הנציבים היו עורכים מסעות ביזה ומרוששים את האוכלוסייה היהודית

ט. הרומאים נקטו בצעדים על מנת להדגיש את השעבוד וההכנעה של תושבי יהודה (כגון: מפקד,

ההכרח להקריב קרבן לשלום הקיסר ועוד)

י. הנציבים הטילו מיסים כבדים

7. למרוד או לא למרוד? זו השאלה..

א. הציגו שני טיעונים בעד המרד ושני טיעונים נגד המרד.

ב. אלו טיעונים משכנעים יותר לדעתכם? הסבירו מדוע.

8. לפניכם חלק מנאום אותו נשא אגריפס השני בניסיון להניא (לעצור) את העם מלפתוח במרד נגד הרומאים.

קראו וענו על השאלות:

"ועכשיו בחנו בעצמכם כל נימוק ותיווכחו לדעת מה רפה נימוק המלחמה. דבר זה יפה בראש ובראשונה נגד האפוטרופסים [הנציבים].. הכל מודים שהפקידים הרומאים הם נוקשים ללא נשוא, אבל אין זאת אומרת שכל הרומאים והקיסר בכלל, הם לא הוגנים כלפיכם .. שכן לא לנצח יישאר אותו אפוטרופוס, וייתכן שהבאים במקומו יהיו מתונים יותר, ואילו המלחמה, כיוון שהתחילה לנוע, שוב קשה לעוצרה..

"היכן החילות שלכם? היכן כלי הזין שאתם נשענים עליהם? היכן שרוי הצי שלכם שבו אתם חושבים לטאטא את מימי הרומאים? היכן האוצר הרחב שלכם לכיסוי הוצאות המסע? .. כלום לא נסוגו צבאותינו הרבה פעמים אפילו מפני העמים השכנים, בעוד שהכוח הרומאי עדיין בלתי מנוצח בכל העולם הנושב? ... כלום עשירים אתם מבני גליה, חזקים מבני גרמניה? נבונים יותר מן היוונים? מרובים יותר מכל עמי העולם? מהו הדבר הנוסף בכם ביטחון להתקומם נגד הרומאים?"

"כלום מצפים אתם לבעלי ברית במלחמה זו שיבואו ממדבריות בלתי מיושבים? שהרי המקומות המיושבים נתונים כולם לשלטון הרומאים, אלא אם כן עיניכן נשואות אל מעבר לפרת, וכסבורים אתם שתבוא לכם עזרה ממקורביכם שבחדייב [תושבי ממלכת חדייב התגירון]. אבל הללו לא יסתבכו במלחמה זו בלי נימוק סביר, ואפילו אם יהיו מוכנים למלחמה באופן אווילי, לא יתנו להם הפרתים רשות לכך. מפני שהם זהירים לשמור על שביתת נשק עם הרומאים.."

"אין לכם אלא להישען על סיוע ה', אבל גם ה' ניצב לצד הרומאים. שהרי בלי עזרת ה' לא הייתה ממלכה רחבה כזאת עומדת בשום פנים. ובחנו היטב כמה קשה לשמור בקפידה על מצוות הדת אפילו בשעה שאתם עושים מלחמה באויב שניתן להיכבש בנקל. ... כיצד אתם יכולים לקרוא לעזרת ה' בשעה שאתם מזניחים בכוונה תחילה את העבודה שאתם חייבים לעבוד לו?"

"הרי אין אדם סבור שאפשר לעשות מלחמה שתסתיים על פי חוזה, ושהרומאים המנצחים ינהגו בכם במתינות. לא, כי הרומאים ישרפו באש את העיר הקדושה כדי שישמש הדבר דוגמא לכל העמים וישמידו כליל את גזעכם.. ואם תילחמו, יטבחו מתנגדינו את כל היהודים.. אם אין אתם מרחמים על נשיכם וילדיכם,

רחמו לפחות על המטרופלין שלכם ועל מחוזות הקודש. חוסו על המקדש ושימרו לעצמכם את ההיכל וקודש, שכן הרומאים לא יחוסו על כל אלה שינצחו.."

(יוסף בן מתתיהו, תולדות מלחמות היהודים עם הרומאים, ב, טז, ד, בתרגומו של ינ"ה שמחוני, תל-אביב 1961. עמ' קלט-קמו.)

- א. סכמו במשפט - שניים, במילים שלכם, את חמשת הטעונונים שהעלה אגריפס בנאומו.
- ב. בחרו שלושה טעונונים מתוך חמשת הטעונונים שהעלה אגריפס. לצד כל טעונון, כתבו טעונון נגדי המתייחס לסיבה שהעלה אגריפס נגד יציאה למרד. לדוגמא - בנוגע לטיעונון הראשון שהעלה אגריפס תוכלו לכתוב את הטעונון הנגדי להלן: לא מדובר על נציב אחד שהיה לא הוגן. כמעט כל הנציבים, בזה אחר זה, שלטו בעריצות ובאכזריות. הם בזים לדת היהודית ולמנהגיה. הם מעדיפים את האוכלוסייה הנוכרית בארץ וכל רצונם להתעשר על חשבון הציבור היהודי בארץ אשר נאנק קשות תחת עול המיסים ומסעות הביזה. מציאות זו לא תשתנה שכן גם הקיסר נהנה מהכספים שזורמים אליו. ניסיון העבר מלמד אותנו שכל נציב אכזר יותר מקודמו. אין לנו אמון בשלטון הרומי וגם לא תקווה שהמצב ישתפר.
- ג. האם טעונוניו של אגריפס משכנעים לדעתכם? אם כן, איזה טעונון, לדעתכם, הוא המשכנע ביותר?
9. הציגו שלוש דרכי התמודדות שונות של תושבי הערים בגליל מול הצבא הרומאי. כתבו ליד כל דרך התמודדות איזו עיר נקטה בדרך התמודדות זו.
10. רשמו ליד כל שם של עיר באיזו דרך בחרו תושביה להתמודד עם הצבא הרומאי.

א. יודפת

ב. ציפורי

ג. גוש חלב

ד. גמלא

11. התאימו בין שם העיר לבין האמירה התואמת את דרך התמודדותם מול הצבא הרומי.

ציפורי	"לא ניכנע! גם אם כאן לא הצלחנו להשיב מלחמה, נעשה זאת בעיר אחרת!"
גוש חלב	"לחיות חיי השפלה ודיכוי? בשום אופן לא! מוטב למות מאשר להימכר לעבדות!"
גמלא	"הרומאים יתעללו בנו לפני שיהרגו אותנו. עדיף שנהרוג את עצמנו"
יודפת	"השתגעיתם? למרוד ברומא? היא האימפריה החזקה בעולם! שום דבר טוב לא ייצא מזה!"

12. יוסף בן מתתיהו מתאר בספרו את המתרחש בצבא הרומי כאשר חייליו מגיעים לירושלים. בעוד החיילים הרומאים להוטים לפרוץ את חומות העיר ולתקוף את המורדים, נושא בפניהם מפקדם אספ' סיאנוס, נאום, בו הוא מנמק את החלטתו להמתין להתפתחויות. קראו את הנאום וענו על השאלות:

'דעו, כי שגיתם מאד בעצתכם בפעם הזאת. אמנם משתוקקים אתם להראות את כוח ידיכם ואת הדר נשקכם כדרך העומדים בבית־חזיון, אך הדבר הזה קשור בסכנה ואתם אינכם שמים לב לתועלתכם ולשלומכם.

הן אם תמהרו לעלות על העיר מיד, תקימו בידיכם ברית־שלום בין שונאינו, ובעצם ימינם יסתערו עלינו.

ואם תתנו להם אָרְכָה, ימעט אחר־יֶכֶן מספר שונאינו, כי תאכל אותם אש המריבה. כי האלקים מיטיב לערוך את המלחמה ממני, והוא יסגיר את היהודים בידי הרומאים חנם ויתן את הנצחון לצבאותינו בלי עמל וסכנה. ובעוד האויבים הולכים וכלים איש בידי רעהו, כי קמה עליהם קללה נוראה, מלחמת־אחים,

טוב לנו להתבונן אליהם מרחוק ולשבת במנוחה, מאשר להתערב בריב אנשים הולכים למות, הנלחמים ביניהם ברוח שגעון.

. כי אין היהודים דואגים עתה להכין להם נשק וגם לא לחזק את חומותיהם ולאסוף להם חיל־עוזרים, למען יהיה לנו הדבר לרעה, בתתנו להם אָרְכָה, – רק חונקים הם איש את רעהו במלחמת־האחים ובמחלקת, וכל יום הם סובלים צרות ורעות נוראות, אשר גם בעלותנו עליהם ובכבשנו אותם לא נעשה להם כמוהו. ואם ירצה איש לשמור את נפשו, עליו לתת להם להמית איש את אחיו.."

(יוסף בן מתתיהו, תולדות מלחמות היהודים עם הרומאים, ד, ו, ב, בתרגומו של ינ"ה שמחוני, תל-אביב 1961. עמ' רנ-רנא)

א. מהי הסיבה בגינה (בגללה) הורה אספסיאנוס לחייליו להמתין ולא לתקוף את המורדים?

ב. לאיזו מלחמת אחים התכוון אספסיאנוס? מדוע, לדעתכם, הוא מכנה מציאות זו במילים "קללה נוראה"?

ג. לאור מה שלמדתם, לאלו "צרות ורעות נוראות" שנגרמה על ידי מלחמת האחים התכוון אספסיאנוס?

13. כפי שלמדתם, מפרוץ המרד בשנת 66 לספירה ועד חורבן בית המקדש בשנת 70 לספירה, עברו ארבע שנים. אולם, עברו עוד שלוש שנים נוספות, עד שהמרד דוכא סופית, עם נפילת מצדה בשנת 73 לספירה. סדרו את שלבי המרד השונים לפי סדר התרחשותם.

- הפסקת הקרבת הקרבן לשלום הקיסר
- אספסיאנוס וחייליו מגיעים לירושלים, אך אינם תוקפים אלא ממתנים שהמורדים יכלו את כוחם במריבות פנימיות. בדרך זו הם מאמינים שיהיה להם קל להילחם נגד המורדים ולנצחם
- טיטוס מחליף את אביו, אספסיאנוס, בתפקידו כמפקד הכוח הרומאי ומטיל מצור כבד על ירושלים
- המורדים מתחילים לבצר את יישובי הגליל ומחזקים את הביצורים בכל רחבי הארץ
- לאחר נפילת הגליל, עוברת הלחימה לירושלים, אליה התקבצו קנאים ממקומות שונים. הם הורגים את מי שנחשד בעיניהם כנוטה להיכנע ושורפים את מחסני המזון
- גם לאחר נפילת ירושלים וחורבן בית המקדש, המשיכו הקנאים להילחם, בעיקר במבצרים – מכור, הרודיון ומצדה. נפילת מצדה בשנת 73 לספירה, סימלה את סופו של המרד.
- הנציב הרומי מגיע מסוריה על מנת לדכא את המרד כבר בראשיתו, אך הוא נסוג על מנת להביא תגבורת. צעד זה נתפס כניצחון בעיני המורדים ועודד אותם להמשיך.
- כאשר אספסיאנוס מגיע עם חייליו מצפון ומתחיל לדכא את המרד באכזריות, היו ישובים בגליל שנכנעו, היו כאלו שלחמו בחירוף נפש והיו אלו שהעדיפו להרוג את עצמם ובלבד שלא ליפול בידי

- על מנת להמשיך ולהוביל את המרד בצורה שקולה ואחראית, נבחרה הנהגה המורכבת מאנשים מתונים משכבת ההנהגה המסורתית, אך יותר מאוחר נלקחה ההנהגה בכוח על ידי קנאים
- עתה, סוף סוף, מתאחדות קבוצות המורדים ביניהם ללחימה נגד הרומאים, אולם הכוח הרומאי חזק מהם. לאחר קרבות קשים נופלת ירושלים בידי הרומאים ובית המקדש מועלה באש

14. קראו את הסיפור המובא בגמרא וענו על השאלות:

"על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים.

היה אדם אחד שאהב את קמצא ושנא את בר קמצא. עשה סעודה. אמר לשמשו: לך והזמן לסעודה את קמצא, שאותו אני אוהב.
הלך השמש והביא בטעות את בר קמצא השנוא.

מצא בעל הבית את בר קמצא יושב ליד שולחנו. אמר לו: הרי אותו האיש שונא אותי. מה אתה עושה כאן?! השיב בר קמצא: הואיל ובאתי הנח לי ואתן לך דמי האכילה והשתייה שלי.
אמר לו בעל הבית: לא! צא מכאן.
- אתן לך דמי חצי סעודתך.
- לא!
- אתן לך דמי כל סעודתך.
- לא!

נטלו בידו, העמידו והוציאו החוצה.

אמר בר קמצא: הואיל וישבו שם חכמים ולא מיחו בידו כנראה שנח להם בזה. אלך ואלשין עליהם לפני המלך.

הלך ואמר לקיסר: מרדו בך היהודים.

אמר לו: מנין לי?

אמר לו: שלח להם קורבן ותראה שלא יקריבו אותי.

שלח בידיו עגל. כשבא להקריב הטיל בו מום בשפתיים ויש אומרים בעין, במקום שעבורנו זה נחשב למום, ואצל הגויים אינו נחשב למום.

חשבו רבנן להקריבו משום שלום מלכות, אמר להם רבי זכריה בן אבקולס "יאמרו בעלי מומין קרבין על המזבח". חשבו להרוג את בר קמצא שלא ילך וילשין לקיסר. אמר להם רבי זכריה "יאמרו מטיל מום בקודשים ייהרג".

אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצנו".

(תלמוד בבלי, גיטין, דף נ"ה, ע"ב)

א. מהי התופעה החברתית המתוארת בסיפור לעיל?

ב. מה המשותף, לדעתכם, בין סיפור זה לאירועים ההיסטוריים המתוארים בפרק?

15. "מקדש שני.. מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם". (בבלי, יומא, ט ע"ב)
הביאו שתי דוגמאות מהפרק המשקפות את דברי הגמרא אודות 'שנאת חנם' שהיתה קיימת בדור החורבן.
16. בפרק מוזכרות דמויות רבות. בחרו אחת מהן וחפשו במרשתת מידע אודותיה. לאחר מכן ענו במחברת על השאלות הבאות:

א. מדוע בחרתם בדמות זו?

ב. מהו הדבר שהכי סקרן אתכם אודותיה?

ג. מהו הדבר שהכי הרשים אתכם אודותיה?

ד. איזו שאלה הייתם מעוניינים לשאול אותה?

ה. מהו הדבר שהייתם רוצים לספר לה, כיום, כתלמידי כיתה ו בבית ספר במדינת ישראל?

17. בחרו באחד מהאירועים המתוארים בפרק, חפשו מידע נוסף אודותיו במרשתת והכינו תשדיר חדשותי קצר. במהלך התשדיר תוכלו "לראיין" דמות הקשורה לאירוע, לערוך משאל בין מספר אנשים שהיו "נוכחים" באירוע ו"לדווח" מהשטח אודות האירוע ועוד.

18. הרב אברהם יצחק הכהן קוק כתב בספרו "אורות הקודש" כך: "ואם נחרבנו ונחרב העולם עמנו על ידי שנאת חנם, נשוב להיבנות והעולם עמנו יבנה על ידי אהבת חנם..." (הרב קוק, אורות הקודש, עמוד שכג - שכד)

חשבו: כיצד תוכלו, אתם, להגביר את האחוה, האהבה והשלום ביניכם לבין הסובבים אתכם? רשמו שלושה רעיונות למעשים שאתם יכולים לעשות שיביאו ל'אהבת חנם'. רשמו רעיון נוסף, אותו תוכלו להציע לראש הממשלה או לנשיא המדינה על מנת להגביר את האהבה והחיבור בין כל חלקי העם.

פרק תשיעי - לאחר החורבן:

1. א. ציינו תקנה אחת שתיקנו חכמים שהיא זכר למקדש ותקנה אחת שתיקנו חכמים שהיא זכר לחורבן.
2. לפניכם מספר תקנות שתיקנו חכמים. כתבו ליד כל אחת מהן האם היא זכר למקדש או זכר לחורבן:

א. צומות כגון: יז בתמוז ותשעה באב

ב. התקיעה בשופר בראש השנה בבית הכנסת

ג. שבירת כוס מתחת לחופה

ד. השארת שטח קטן לא מסויד בקיר הבית

ה. הסרת הנעליים בעת ברכת כהנים בבית הכנסת

ו. נטילת ארבעת המינים בכל ימי חג הסוכות

ז. שימת אפר על ראש החתן מתחת לחופה

3. רבן גמליאל דיבנה:

א. באיזה תפקיד כיהן רבן גמליאל דיבנה ומה היו סמכויותיו במסגרת תפקיד זה?

ב. הציגו פעולה אחת של רבן גמליאל דיבנה והסבירו את חשיבותה.

4. כתבו בקצרה מהי 'ברכת המינים' והסבירו את חשיבותה.

5. איזו ברכה נוספה לתפילת שמונה עשרה על ידי רבן גמליאל דיבנה? הציגו את הרקע ההיסטורי שהביא לכך.

6. כיצד שימשה 'ברכת המינים' כאמצעי לזיהוי אנשים שאינם מאמינים במסורת ישראל ונתפסו לאמונות זרות שבאו להתפלל בבית הכנסת? על כך תוכלו לקרוא במקור הבא:

"רבי אחא ורבי יודה בן פזי ישבו בבית כנסת אחד.

עבר אחד לפני התיבה (כלומר: שליח ציבור) והשגיר (השמיט, דילג) ברכה אחת מברכות תפילת שמונה עשרה.

באו ושאלו לרבי סימון.

אמר להם רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי:

שליח ציבור שהשגיר שתיים, שלוש ברכות - אין מחזירין אותו..

חוץ ממי שלא אמר 'מחיה המתים' ו'מכניע זדים' (ברכת המינים) ו'בונה ירושלים'

אני אומר (כי פירוש הדבר) מין הוא.

(מעובד ע"פ ירושלמי, ברכות פרק ה, הלכה ג)

א. מדוע לדעת רבי יהושע בן לוי מי שהשגיר את 'ברכת המינים' פירוש הדבר שהוא בעצמו מין?

ב. מדוע, לדעתכם, מי שהשגיר את ברכת 'מחיה המתים' או את ברכת 'בונה ירושלים' נחשד גם הוא כמין?

ג. מדוע, לדעתכם, באו אנשים אלה לבית הכנסת?

7. הציגו שני גורמים שהביאו לפרוץ מרד בר כוכבא. מהו, לדעתכם, הגורם המשמעותי יותר? הסבירו מדוע.
8. קראו את דברי הרמב"ם להלן וענו על השאלות:

"שהרי רבי עקיבה חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזבא המלך. והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעוונות".
(רמב"ם, משנה תורה, שופטים, הלכות מלכים, פי"א, ה"ג)

- א. על פי המקור, מה היה יחסו של רבי עקיבא לבן כוזבא?
- ב. כיצד יחס זה בא לידי ביטוי גם בכינוי שהעניק לו רבי עקיבא?
9. מלאו את הפרטים הבאים ב'תעודת הזהות' של מרד בר כוכבא: שמו של מנהיג המרד, הכינוי שניתן לו על ידי רבי עקיבא, הגורמים למרד, ההכנות למרד, השנה בה פרץ המרד, האזורים ששחררו על ידי המורדים במהלך המרד, המעוז האחרון של המרד, התאריך והשנה בהם דוכא המרד סופית.
10. נסחו מודעה הקוראת לצעירים להצטרף למורדים בראשותו של בר כוכבא. על המודעה לכלול את הסיבות בגינן יש למרוד ברומאים, פרטים אודות ההיערכות של המורדים ומטרת המרד.
11. הציגו שלוש תוצאות (או השלכות) של מרד בר כוכבא. מה היתה, לדעתכם, התוצאה הקשה ביותר? הסבירו מדוע.
12. עשרת הרוגי מלכות:
- א. חפשו במרשתת מידע אודות שניים מ'עשרת הרוגי מלכות'. כתבו במחברתכם את שמותיהם ואת הסיבה בגינה הוצאו להורג.
- ב. לו היו מבקשים מכם לנסח את הכיתוב מעל מצבותיהם, מה הייתם כותבים על המצבה של כל אחד מהם?
13. מהן הסמכויות שהוענקו לרבי יהודה הנשיא על ידי השלטון הרומי? על מה מעידה, לדעתכם, הענקת סמכויות אלו?
14. מלאו את הפרטים הבאים ב'תעודת הזהות' של רבי יהודה הנשיא: שם, תפקיד, מעמדו בקרב העם היהודי, מעמדו בקרב השלטון הרומי, מעמדו הכלכלי, יצירתו הרוחנית.
15. ישנם סיפורים רבים אודות דמותו ופעלו של רבי יהודה הנשיא. חפשו במרשתת שני סיפורים אודות תכונותיו והנהגותיו ו/או אמרותיו ופסקיו. לאחר הקריאה, כתבו במחברתכם: אלו פרטים אודות רבי יהודה הנשיא התחדשו לכם בעקבות הקריאה? מה הרשים אתכם במיוחד? מדוע?
16. מהי המשנה ומהו הרקע לכתיבתה?
17. ציינו את שמותיהם של ששת סדרי המשנה. בחרו שניים מתוכם וכתבו מהם הנושאים הכלולים בכל אחד מהם.
18. המשנה מחולקת לשישה סדרים (נושאים) שונים. התאימו בין כל סדר לנושאים הכלולים בו:

א. סדר זרעים	דיני ממונות (רכוש) וסדרי המשפט
ב. סדר מועד	דיני סוגי טומאות וטהרתן
ג. סדר נשים	דיני שבתות, חגים ותעניות
ד. סדר נזיקין	דיני בית המקדש וקורבנות
ה. סדר קדשים	דיני עניינים שבין איש ואשתו: חיי אישות, נישואין וגירושין
ו. סדר טהרות	דיני ברכות ומצוות התלויות בארץ

19. אלו תפקידים מילא בית הכנסת בתקופה זו? האם, לדעתכם, חשיבותם של בתי הכנסת בתקופה זו, עלתה בחשיבותם על בתי הכנסת בימינו? הסבירו את תשובתכם.

20. בחרו באחת מן הדמויות עליהן למדתם בפרק זה: רבי יוחנן בן זכאי, רבן גמליאל דיבנה, רבי עקיבא, שמעון בר כוכבא, רבי יהודה הנשיא.

לאחר מכן, ענו במחברתכם על השאלות הבאות:

א. מדוע בחרתם דווקא בדמות זו?

ב. עם איזו דמות שחיה בימינו הייתם מעוניינים להפגיש את הדמות שבחרתם? מדוע?

ג. לאיזה מקום בארץ הייתם מעוניינים לקחת את הדמות שבחרתם? מדוע?

ד. מהי, לדעתכם, התרומה המשמעותית ביותר של דמות זו, לתקופתה ולדורות?

21. נשלחתם ככתבים צעירים, מטעם עיתון המיועד לילדים, לסקר אחד מן האירועים הבאים: הקמת המר"ז ביבנה, מרד בר כוכבא, עריכת המשנה.

בחרו באחד מהאירועים לעיל וערכו כתבה בת כ- 10 - 15 שורות, המתארת את האירוע בצורה חיה ומרתקת. בכתבה התייחסו לאנשים הקשורים לאירוע ולהשתלשלות האירוע (גורמים, מהלך האירוע ותוצאות). מומלץ לשלב גם את רגשותיכם, תחושותיכם והפרשנות שלכם לגבי האירוע.

פרק עשירי - בין ארץ ישראל לבבל:

1. הסבירו את משמעות הכינוי 'אמוראים' וציינו מה היתה יצירתם התורנית.
2. מה מייחד את התוכן הכלול בתלמוד לעומת ספרי הלכה אחרים? מהם, לדעתכם, היתרונות בכך?
3. איזה תלמוד לומדים בעיקר בבתי המדרש כיום - התלמוד הירושלמי או התלמוד הבבלי? הסבירו מדוע.
4. א. הציגו שני גורמים לירידת כוחו של המרכז הרוחני בארץ ישראל.
ב. ציינו שתי סיבות לכך שדווקא בבבל צמח המרכז הרוחני שהיה עתיד להחליף את המרכז הרוחני בארץ ישראל.
5. אלו מוסדות הוקמו בבבל אשר ריכזו בין כתליהם את תחומי הלימוד והפסיקה ומה היה החידוש בכך?
6. מוסד הסנהדרין בארץ ישראל, ריכוז, בין היתר, את תחום הלימוד והפסיקה ומוסד הנשיאות היווה את שושלת ההנהגה.
א. מהם התחליפים שנוצרו בבבל למוסד הסנהדרין ולמוסד הנשיאות?
ב. מה המשמעות, לדעתכם, של יצירת תחליפים אלו?
7. הסבירו את המושג 'עיבור השנה'. כיצד המתח בין המרכז הרוחני בארץ ישראל למרכז הרוחני בבבל בא לידי ביטוי בנוגע ל'עיבור השנה'?
8. מה היה הרקע לגילוי 'סוד העיבור' (חישוב מתמטי ליצירת לוח שנה לשנים הבאות) על ידי הלל נשיאה?
9. בפרק זה למדתם על צמיחתו של המרכז הרוחני בבבל ועל המתח שנוצר בינו לבין המרכז בארץ ישראל על רקע השאלה - למי נתונה העליונות כמרכז הרוחני המשמעותי לכל יהדות התפוצות?
א. הציגו טיעון התומך בעמדה כי העליונות הרוחנית צריכה להישמר בידי המרכז בארץ ישראל וטיעון נגדי התומך בעמדה כי העליונות הרוחנית צריכה להיות מועברת לידי המרכז הרוחני בבבל. (תוכלו להיעזר במה שלמדתם גם בפרקים הקודמים אודות המציאות בארץ ישראל בתקופה זו).
ב. איזו עמדה הייתם נוקטים בשאלה זו? הסבירו מדוע.
10. הסבירו את המושגים: אמוראים, סבוראים, ירחי כלה, ראש הגולה, עיבור השנה.
11. חפשו במרשתת מידע אודות רב ושמואל. רשמו לגבי כל אחד מהם, במה באה לידי ביטוי גדולתו בתורה. בתשובתכם תוכלו להתייחס להנהגותיהם, אמרותיהם, תקנותיהם ועוד.